

Basisindkomst – en videreudvikling af velfærdssamfundet

Vi lever i et hierarkisk samfund med et permanent arbejdsfordelings- og arbejdsløshedsproblem og tilhørende klientgørelsesproblemer. En basisindkomst kan være med til at løse disse problemer og skabe større retfærdighed

Af Erik Christensen, tidl. lektor i samfundsfag på Aalborg Universitet

Vi har et helt forkert syn på samfundsøkonomien. Vi tror, at vi klart kan måle den enkeltes indsats i samfundet ved kun at se på markedet. Men vi lever i en uhyre kompliceret samfundsorganisation, som ikke alene omfatter det økonomiske marked. Vi arbejder ikke kun for os selv, men også for andre og nyder godt af andres arbejde.

Vores infrastruktur og teknologi er ikke enkelte personers værk, men et fællesprodukt. En arv fra forrige generationers arbejde. Den tilhører ikke nogen enkelt, men fællesskabet. Samfundet indeholder altså en fælles kapital, som alle naturligt bør få del i. Det er den moralske argumentation for og logik i, at alle samfundsmedlemmer får en løbende andel af den fælles kapital. En dividende af det produktionsresultat, der skabes – en basisindkomst.

Permanent udstødning

Lønarbejdet dominerer vores nuværende samfund. Øverst i samfundspyramiden er mennesker med et sikkert lønarbejde, og som aldrig oplever arbejdsløshed. Nederst er en relativt stor gruppe uden for arbejdsmarkedet, fordi de midlertidigt eller permanent ikke kan bruges på det normale arbejdsmarked. De modtager forskellige former for overførselsindkomster.

I de sidste 25 år har der konstant været ca. 25% af de 18–66 årige uden for arbejdstyrken, der får sociale ydelser. Det svarer til godt 800.000 helårsmødtagere. Vi har lavet arbejdsmarkedsreformer og socialreformer, og der har været højkonjunktur. Men ingen indgreb har hjulpet. Der er kun blevet flyttet lidt rundt mellem de forskellige overførselsindkomstmodtagere. Blandt dem findes en særlig underklasse af flygtninge og indvandrere, som befinder sig på en lavere social ydelse end etniske danskere (starchhjælp og introduktionsydelse). Denne fastlåste klassesedling skaber en masse problemer for alle grupper. Både for dem på arbejdsmarkedet, og dem som er udenfor.

Et nedslidende arbejdsmarked

Det moderne arbejdsmarkedsmarked er blevet så krævende, at mange hvert år udstødes midlertidigt eller permanent. 20–30% af befolkningen – særligt dem på arbejdsmarkedet – skønnes at lide af stress. Aktiveringspolitikken overfor arbejdsløse og kontanthjælpsmodtagere indeholder også en masse problemer.

For det første er den meget dyr – ca. 15 mia. kr. om året. For det andet er effekten meget begrænset.

Rigsrevisionen har fastslået (2010), at aktiveringen overfor de ikke-arbejdsmarkedsparate kontanthjælpsmodtagere, som i perioden 2006–2009 har kostet 9 mia. kr., ingen effekt har haft. Desuden bliver reglerne for modtagelse af sociale ydelser stadig mere udviklede. Staten stiller i stigende grad specifikke krav til modtagernes livsform og adfærd som betingelse for modtagelse af ydelser. Det skaber retssikkerhedsproblemer og klientgørelsesproblemer.

Klientgørelse

Tendensen til klientgørelse ses tydeligt på sygedagpenge- og førtidspensionsområdet. I de sidste år er sket en voldsom vækst i antallet af somatiserende tilstande med diagnoser som fibromyalgi, kronisk whiplash syndrom, kroniske smerter, kronisk træthedssyndrom mv. Det viser sig i et øget sygefravær.

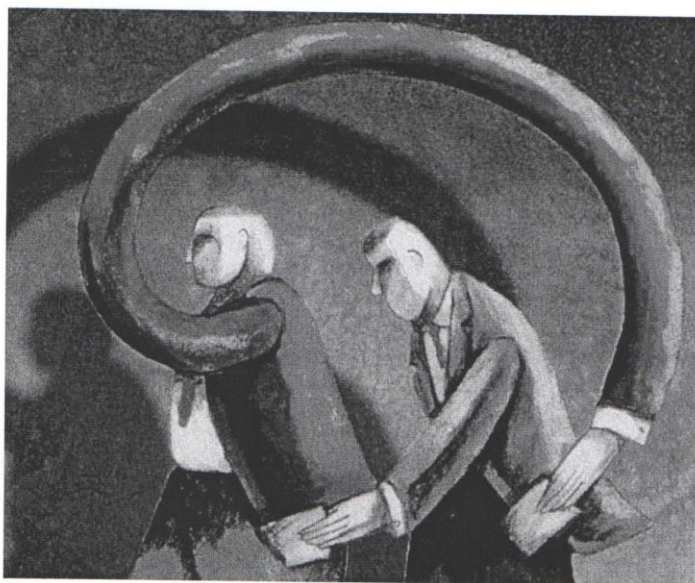
Her er det svært at stille en 'rigtig' diagnose. De umiddelbare symptomer er ofte udbrændthed, stress og kroniske smerter. De bagvedliggende årsager er ofte et opskruet arbejdstempo, utryghed i jobbet og familiære konflikter. Disse mennesker er ikke raske nok til at varetage et job, men er for syge til at arbejde. Derfor søger de at få en diagnose, der kan sikre dem sygedagpenge og en eventuel førtidspension. Og læger, psykologer og advokater lever af at udstede diagnoser, hvilket er med til at 'sygelligøre' menneskene yderligere.

Basisindkomst = fleksibilitet og frihed

En generel basisindkomst vil skabe større fleksibilitet og frihed på arbejdsmarkedet og medvirke til at fordele lønarbejdet bedre. Basisindkomsten skal være ubetinget og en ret til en indkomst på et beskeden niveau, som svarer til et sted mellem folkepension og arbejdsløshedsunderstøttelse.

Basisindkomsten er for alle statsborgere og mennesker med permanent ophold i en stat. Den tildeles alle uafhængig af indkomst og formue. Dette i modsætning til en række sociale ydelser, der tildeles efter behov eller opnås ved optjening. Derfor er der ingen rådighedspligt eller aktiveringspligt tilknyttet en ubetinget basisindkomst, som der er i dag ved arbejdsløshedsdagpenge og kontanthjælp.

Den såkaldte 'fattigdomsfælde' – tilfælde hvor den faktiske

indkomst bliver lavere end dagpengesatsen – vil ikke længere udgøre noget problem. Det man tjener, vil nemlig ikke blive modregnet i basisindkomsten. Derfor vil det altid kunne betale sig at arbejde. Basisindkomst vil dermed motivere til at påtage sig erhvervsarbejde, men også give bedre mulighed for at starte selvstændig virksomhed.

En basisindkomst er ikke en ny overførselsindkomst for nogle bestemte personer eller grupper, men en grundtryghed for alle. Den vil betyde en styrkelse af individets frihed og uafhængighed både i forhold til arbejdsmarkedet, staten og det civile samfund. Skellet og modsætningen mellem såkaldte 'ydende' og 'nydende' borgere ophæves ved at ligestille alle borgere i forhold til deres grundlæggende økonomiske tryghed.

Indvendinger

Alligevel er der modstand mod en basisindkomst hos politikerne. Mange mener, at det er i modstrid med alle fællesskabers moralske logik at sikre alle en basisindkomst. Man skal yde for at kunne nyde. Og der må være en sammenhæng mellem rettigheder og pligter. Så hvorledes forsvare at give alle et eksistensminimum uden at kræve en modydelse?

Argumentationen bruges imidlertid snævert omkring lønarbejdet. Men det uformelle (ulønnede) arbejde – husarbejdet, omsorgsarbejdet, det uformelle arbejde i nærmiljøet, det politiske arbejde – som alle mere eller mindre bidrager til – er en nødvendig forudsætning for at lønarbejdet kan finde sted. Er det ikke også vigtigt at værdsætte det arbejde?

Det har vi jo slet ikke råd til, vil mange sige. Så vil folk holde op med at have et lønarbejde og blive kunstmalere og musikere. Alle undersøgelser viser imidlertid, at danskerne er meget arbejdsivrige og kun meget få vil vælge udelukkende at leve på et eksistensminimum. Markedet vil også regulere højden af dette eksistensminimum. Hvis basisindkomsten er for høj, og

der mangler arbejdskraft, må flere påtage sig lønarbejde, eller basisindkomsten må sættes ned. Hvis mange har lønarbejde, vil basisindkomsten kunne forhøjes.

I praksis

Hvordan skal basisindkomsten udformes konkret? For det første ved at erstatte langt de fleste overførselsindkomster med en ubetinget basisindkomst. Det gælder f.eks. folkepension, førtidspension, aktiveringsydelse, kontanthjælp, starthjælp, introduktionsydelse, syge- og barselpenge, personfradrag, børnecheck og SU. Denne gennemgribende rationalisering vil betyde væsentlige besparelser, der kan være med til at finansiere en basisindkomst.

Vi kan herefter tænke os forskellige finansieringsmodeller. Den enkleste måde er at lade SKAT administrere basisindkomsten i form af en negativ skat. Rent praktisk sker det ved at give alle et skattefrit fradrag på selvangivelsen svarende til basisindkomsten – p.t. svarende til et beløb på 96.000 kr. – og beskatte alle indkomster med en flad skat på f.eks. 50%. Hvis totalindkomst minus basisindkomst er negativ, udbetaler SKAT forskellen med f.eks. et beløb hver måned. Modellen har tilsigtet minimal fordelingsmæssig virkning og neutralitet med hensyn til skattetryk (se Per Sørensens beregninger www.basisindkomst.dk).

En anden mere radikal model er at opkræve de arbejdsfri værdistigninger ved en fuld grundskyld og etablere en offentlig pengeskabelse og herudfra finansiere en ubetinget basisindkomst til alle. Fuld grundskyld er en løbende afgift, der skal betales af alle, der har skøde på et stykke jord. Afgiften skal svare til jordrenten på det pågældende jordstykke. En sådan reform vil sikre, at alle samfundsborgere får del i de samfunds-skabte værdistigninger i modsætning til i dag, hvor de tilfalder en lille gruppe.

Links

- » www.basisindkomst.dk
- » www.basicincome.org
- » www.erikchristensen.net
- » www.bæredygtigøkonomi.dk – på denne hjemmeside præsenteres konkrete beregninger på basisindkomst